

**MOLIYAVIY SAVODXONLIK DARAJASI VA INVESTORLARNING QIMMATLI
QOG‘OZLAR BOZORIDAGI INVESTITSION FAOLLIGI: BOG‘LIQLIK VA TA’SIR
OMILLARI**

Turg‘unbayeva Sumayya Abdulxapiz qizi

O‘zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

E-mail: tunbayevasumayya@gmail.com

Tel.: +998 93 081 92 20

(1-sho‘ba. Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy tadbirkorlik strategiyalari va
biznes modellari)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20197140>

Raqamli iqtisodiyot sharoitida moliya bozorlarining rivojlanishi aholining moliyaviy savodxonlik darajasi bilan chambarchas bog‘liqdir. Moliyaviy savodxonlik — bu shaxslarning moliyaviy mahsulotlar, investitsiya vositalari, risklar va daromadlilik imkoniyatlari haqida bilimga ega bo‘lishi hamda ongli moliyaviy qarorlar qabul qila olish qobiliyatidir. Ayniqsa, qimmatli qog‘ozlar bozorida faol ishtirok etish uchun investorlar yetarli bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishi zarur.

Jahon amaliyoti shuni ko‘rsatadiki, moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo‘lgan mamlakatlarda kapital bozori ham nisbatan rivojlangan bo‘ladi. Aholi o‘z jamg‘armalarini bank depozitlaridan tashqari aksiyalar, obligatsiyalar va investitsiya fondlariga yo‘naltiradi. Bu esa iqtisodiyotga uzoq muddatli investitsiyalar oqimini ta‘minlaydi hamda korporativ sektorni rivojlantirishga xizmat qiladi.

O‘zbekiston Respublikasida ham so‘nggi yillarda kapital bozorini rivojlantirish, aholini investitsiya jarayonlariga jalb etish hamda moliyaviy savodxonlikni oshirish bo‘yicha qator dasturlar amalga oshirilmoqda. “O‘zbekiston — 2030” strategiyasida moliyaviy xizmatlarning ommabopligini oshirish, raqamli investitsiya vositalarini rivojlantirish hamda aholi jamg‘armalarini iqtisodiyotga yo‘naltirish ustuvor vazifalar qatoriga kiritilgan.

Biroq mamlakatda investorlarning qimmatli qog‘ozlar bozoridagi faolligi hali past darajada qolmoqda. Aholining katta qismi investitsiya qilishdan qo‘rqadi yoki bu jarayon haqida yetarli ma‘lumotga ega emas. Moliyaviy savodxonlikning pastligi investitsiya risklarini noto‘g‘ri baholash, firibgarlik qurboniga aylanish hamda jamg‘armalarning samarasiz joylashtirilishiga olib kelishi mumkin.

Moliyaviy savodxonlik va investitsion faollik o‘rtasida to‘g‘ridan-to‘g‘ri bog‘liqlik mavjud. Moliyaviy bilim darajasi oshgan sari investorlar risk va daromad nisbatini to‘g‘ri baholay oladi, portfelni diversifikatsiya qiladi va uzoq muddatli strategiyani tanlaydi. Bu esa qimmatli qog‘ozlar bozorida savdo hajmining ortishiga hamda likvidlikning oshishiga olib keladi.

SOLUTION OF SOCIAL PROBLEMS IN MANAGEMENT AND ECONOMY

International scientific-online conference

Investorlarning faolligiga ta'sir etuvchi omillar qatoriga daromad darajasi, moliyaviy infratuzilmaning rivojlanganligi, axborotning ochiqqligi, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va raqamli texnologiyalar kiradi. Onlayn savdo platformalari va mobil investitsiya ilovalari bozorga kirish jarayonini sezilarli darajada soddalashtiradi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, AQSh, Yaponiya va Yevropa mamlakatlarida aholi kapital bozorining muhim ishtirokchisi hisoblanadi. Pensiya fondlari, investitsiya fondlari va birja orqali savdo qiluvchi jismoniy shaxslar iqtisodiyotga katta hajmdagi moliyaviy resurslarni jalb qiladi. Bu jarayonda moliyaviy ta'lim dasturlari muhim rol o'ynaydi.

O'zbekistonda ham moliyaviy savodxonlikni oshirish maqsadida maktab va oliy ta'lim tizimida moliya asoslari o'qitilmoqda, banklar va moliyaviy tashkilotlar tomonidan treninglar tashkil etilmoqda. Shuningdek, raqamli platformalar orqali investitsiya xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlari kengaymoqda.

Kelgusida investorlarning qimmatli qog'ozlar bozoridagi faolligini oshirish uchun quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish zarur: moliyaviy ta'lim dasturlarini kengaytirish, investitsiya vositalari haqida ommaviy axborot berish, investorlar huquqlarini himoya qilish hamda bozor infratuzilmasini rivojlantirish.

Moliyaviy savodxonlikni oshirish nafaqat alohida investorlar uchun, balki butun iqtisodiyot uchun muhim strategik ahamiyatga ega. Aholining investitsiya jarayonlarida faol ishtirok etishi korporativ sektorni moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi, kapital bozorining likvidligini oshiradi hamda iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi. Shu sababli moliyaviy savodxonlik darajasini oshirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda.

Zamonaviy sharoitda moliyaviy savodxonlikni oshirishda raqamli texnologiyalar muhim vosita sifatida xizmat qilmoqda. Onlayn kurslar, mobil ilovalar, interaktiv platformalar va ommaviy axborot vositalari orqali aholiga investitsiya qilish asoslari, risklarni boshqarish va portfelni diversifikatsiya qilish bo'yicha bilimlar yetkazilmoqda. Bu esa investitsiya jarayonining ommaviylashuviga hamda yangi investorlar qatlamining shakllanishiga olib keladi.

Shuningdek, yosh avlod o'rtasida moliyaviy madaniyatni shakllantirish alohida ahamiyatga ega. Maktab va oliy ta'lim tizimida moliyaviy savodxonlikka oid fanlarni keng joriy etish kelajakda ongli investorlar avlodini tarbiyalashga xizmat qiladi. Bu esa uzoq muddatda kapital bozorining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Investorlarning faolligini oshirishda ishonch omili ham muhim rol o'ynaydi. Qimmatli qog'ozlar bozori faoliyatining shaffofligi, investorlar huquqlarining himoyalanganligi va firibgarlik holatlarining oldini olish bo'yicha samarali mexanizmlarning mavjudligi aholini investitsiya jarayonlariga jalb etadi. Aks holda,

bozorga nisbatan salbiy tasavvur investitsiya faolligining pasayishiga olib kelishi mumkin.

Bundan tashqari, institutsional investorlar — pensiya fondlari, sug'urta kompaniyalari va investitsiya fondlarining rivojlanishi ham jismoniy shaxslar uchun qo'shimcha investitsiya imkoniyatlarini yaratadi. Bunday tashkilotlar orqali aholi o'z mablag'larini professional boshqaruv ostida investitsiya qilishi mumkin, bu esa risklarni kamaytiradi va daromadlilikni oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, moliyaviy savodxonlik darajasi investorlarning investitsion xulq-atvorini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Uning oshirilishi qimmatli qog'ozlar bozorining rivojlanishiga, investitsiya oqimining ko'payishiga hamda iqtisodiy o'sishning jadallashuviga xizmat qiladi.

1-jadval. Moliyaviy savodxonlik va investitsion faollikka ta'sir etuvchi omillar

Nº	Omillar	Mazmuni	Kutilayotgan natija
1	Moliyaviy bilim darajasi	Investitsiya vositalari va risklarni tushunish	Ongli investitsiya qarorlari
2	Daromad darajasi	Jamg'arma va investitsiya imkoniyatlari	Bozor ishtirokchilari soni ortadi
3	Axborot ochiqligi	Bozor haqida ishonchli ma'lumotlar	Investorlar ishonchi oshadi
4	Raqamli platformalar	Onlayn savdo va mobil ilovalar	Bozorga kirish osonlashadi
5	Davlat qo'llab-quvvatlashi	Qonunchilik va himoya mexanizmlari	Investitsion faollik kuchayadi

Manba: Muallif tomonidan ilmiy manbalar asosida tuzilgan.

Jadvalda moliyaviy savodxonlik darajasi va investorlarning qimmatli qog'ozlar bozoridagi investitsion faolligiga ta'sir etuvchi asosiy omillar keltirilgan. Moliyaviy bilim darajasi investorlarning risk va daromad nisbatini to'g'ri baholashiga hamda ongli investitsiya qarorlarini qabul qilishiga yordam beradi. Daromad darajasi esa investitsiya uchun mavjud mablag' hajmini belgilab, bozor ishtirokchilari sonining ortishiga ta'sir ko'rsatadi.

SOLUTION OF SOCIAL PROBLEMS IN MANAGEMENT AND ECONOMY

International scientific-online conference

Axborotning ochiqligi va shaffofligi investorlar ishonchini oshiradi, raqamli platformalar esa bozorga kirish jarayonini soddalashtirib, operatsiyalarni tez va qulay amalga oshirish imkonini beradi. Davlat tomonidan yaratilgan huquqiy va institutsional sharoitlar investorlar huquqlarini himoya qilib, investitsion faollikni rag'batlantiradi.

Umuman olganda, ushbu omillarning kompleks rivojlanishi aholini kapital bozoriga keng jalb etish hamda iqtisodiyotga uzoq muddatli investitsiyalar oqimini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. OECD. Financial Literacy and Investor Behaviour. — Paris, 2023.
2. World Bank. Global Financial Inclusion Report. — Washington, 2022.
3. Lusardi A., Mitchell O. Financial Literacy and Retirement Planning. — Journal of Economic Literature, 2021.
4. IOSCO. Retail Investor Participation in Capital Markets. — Madrid, 2024.
5. Mishkin F. The Economics of Money, Banking and Financial Markets. — Boston, 2022.

